

דוח ביקורת זה (57א) - עוסק בביקורת על מערכת הביטחון על שלל מרכיביה - משרד הביטחון, צה"ל, התעשיות הביטחוניות וארגונים נוספים הקשורים בה. הביקורות הכלולות בדוח זה הן ביקורות מקיפות, העוסקות, לא אחת, בסוגיות רחב הנוגעות במוכנות הצבא, בתפקודו, וביחסה של מערכת הביטחון לאוכלוסיות הקשורות אליה. הדוח הנוכחי מתייחס גם לשורה ארוכה של נושאים שמערכת הביטחון עוסקת בהם באורח שוטף, ויש בהם כדי להשפיע על תפקודה ואף להשליך על תהליכים הקשורים בגופים שאינם חלק ממערכת הביטחון.

דוח זה הוא דוח הביקורת הראשון בנושאי הביטחון היוצא לאחר המלחמה שהתנהלה בצפון במהלך שנת 2006. הביקורות הכלולות בדוח נערכו אמנם לפני המלחמה, ואולם קריאתו של הדוח תלמדנו, כי חלק לא מבוטל מן הביקורת עוסק באותן בעיות שבאו לכדי ביטוי בהתנהלות מערכת הביטחון במלחמה. כך, בין השאר, העלתה ביקורת שנערכה על הכשרת הקצונה הבכירה בצה"ל, ממצאים חמורים המצביעים על כי חלק ניכר מסגל הפיקוד הבכיר בצה"ל אינו עובר את ההכשרות המחייבות, וגם כשירותה של הקצונה הבכירה, העוברת הכשרות אלה, נפגעת בשל הליקויים הבסיסיים שנמצאו בה, דבר הטומן בחובו סכנה של היעדר שפה מקצועית משותפת וברורה, שהיא הכרחית לניהול ולפיקוד על מסגרות גדולות בצה"ל, בשגרה ובחירום. נושא נוסף, הקשור בטבורו למוכנות למלחמה, הוא הממשק שבין תהליכי התכנון והתקצוב בצה"ל, שאף בו נתגלו ליקויים חמורים שעיקרם שימוש בכלים תכנוניים שאינם מבטיחים מיצוי מיטבי של משאבים העומדים לרשות צה"ל. נזכיר, כי משרד מבקר המדינה התריע בעבר על הצורך הקיים בבניית תכנית תקציב רב-שנתית למערכת הביטחון, בשיתוף האוצר, תכנית שתבטיח, כי משאביה המצומצמים של המדינה ימוצו באורח מירבי שיבטיח את מוכנותה הביטחונית של מדינת ישראל לכל עימות עתידי.

ביקורות אלו מצטרפות לשורה ארוכה של דוחות ביקורת שערך משרד מבקר המדינה בנושאי ביטחון בשנים האחרונות, דוחות המצביעים על ליקויים מהותיים בתפקודם של חלק מן הגופים הביטחוניים, כמו גם של גופי התכנון והביקורת על מערכת הביטחון (דוגמת המועצה לביטחון לאומי). דוחות אלו, שהתריעו על כשלים מרכזיים בהיערכות לחירום, הנבדקת בימים אלה גם בנוגע למלחמה בצפון, מלמדים לא רק על תפקידו החשוב של משרד מבקר המדינה בבחינת המוכנות הכוללת של מערכת הביטחון, אלא גם על החשיבות הגדולה שביישום ממצאי הביקורת, יישום שעניינו למנוע הישנות כשלים אלה בזמן חירום ובמלחמה.

מבין דוחות הביקורת החשובים הנכללים בדוח בחרתי לציין את הדוח העוסק בטיפול בהסרת לוחות אזבסט בצה"ל ובמשרד הביטחון. הסכנה לחיי אדם הטמונה באזבסט ידועה שנים ארוכות, חרף זאת, נתגלתה במהלך הביקורת סחבת ארוכה וליקויים רבים בטיפול של מערכת הביטחון בהסרת לוחות האזבסט באותם מבנים המשרתים את חיילי צה"ל ואת עובדי מערכת הביטחון.

חמור מכך, שעה שצה"ל ומשרד הביטחון פועלים באיטיות להסרת המפגע, הרי מחוץ לצה"ל לא מתקיימת פעילות מוסדית מכוונת לטיפול במפגע.

משרד מבקר המדינה מייחס חשיבות רבה ליישום ממצאי הביקורת והמלצותיה בידי הגופים המבוקרים, ועל כן נערכות באורח שוטף ביקורות מעקב על דוחות קודמים. הפעם נערכה ביקורת מעקב על נושא שירות נשים בצה"ל, נושא שמשרד מבקר המדינה עסק בו בעבר (דוח 53א). ממצאי

הביקורת העלו, כי חלק ניכר מהמלצות העבר יושמו, וכי צה"ל נקט צעדים משמעותיים לתיקון הליקויים. עם זאת, נמצא, כי חרף הנחיות הדרגים הבכירים בצה"ל, טרם נעשו צעדים למיצוי מלא של פוטנציאל השירות של נשים, לרבות בדרגות הקצונה הבכירות. בהקשר זה אני מפנה גם לדוח העוסק בטיפול בהטרדות מיניות בצה"ל, המצביע על ליקויים, לרבות עיכובים בלתי סבירים, בטיפול בנושא זה על ידי גורמי אכיפת החוק בצבא.

רשימת הביקורות החשובות שבדוח היא ארוכה, חלקן - דוגמת הדוח בדבר הפעלת כוחות משמר הגבול תחת פיקוד צה"ל - עוסקות בנושאים נורמטיביים עקרוניים; חלקן - דוגמת הטיפול בנפקדים ועריקים - בנושאי כוח אדם ותקציב; וחלקן - דוגמת הביקורת על הקמת מבני המשרדים החדשים ב"מחנה רבין", או הביקורות העוסקות בארגון האלמנות והיתומים ובארגון "יד לבנים" - מצביע על כשלים בהתנהלותם של גורמי מטה שונים בצה"ל, במשרד הביטחון ובחברות הממשלתיות ובארגונים הקשורים בהם.

לחייב נדגיש, כי במקרים רבים פועלים בצה"ל ובמשרד הביטחון באורח תקין ויעיל, ואף עושים לתיקון אותם ליקויים שנתגלו בעבר בדוחות הביקורת. עם זאת, יש להעמיק את נושא הפיקוח, התכנון והבקרה על פעולות מערכת הביטחון על כל מרכיביה, וזאת משום שאין בוודאי חולק שביטחון המדינה עומד בראש מעייני אזרחי ישראל.

מיכה לינדנשטאוס

מבקר המדינה

ונציב תלונות הציבור

ירושלים, כסלו התשס"ז

דצמבר 2006